

לספרד, שם יסדו מחנה קהילתי רחב ידיים, מעין תחום אשכנזי אוטונומי, שמרכזו בטולדו ושלוחותיו בקצת מערי המדינה האחרות. קליטתו האיתנה של הרא"ש במולדתו החדשה, שאליה הגיע בשנת 1305, וההכרה המלאה במנהיגותו ובסמכותו לה זכה הן כלפי פנים והן מצד שלטונות המדינה, נתאפשרו במידה רבה הודות לגרעין היישוב האשכנזי שכבר נתבסס בטולדו עוד טרם בואו של הרא"ש, אך בעיקר הודות לשיתוף הפעולה המלא מצד הרשב"א, שהיה הסמכות ההלכתית והציבורית העליונה במדינה, ואשר סייע לקליטתו של הרא"ש בכל כובד משקלו הרשמי והאישי. את הכבוד העמוק לתרבות אשכנז, למסורתיה ולרבניה, ירש הרשב"א מן הרמב"ן רבו, והחזיק בו כל ימיו.

תרומתו של הרא"ש לספרות הפרשנית – בשניים היא: (א) מערכת תוספותיו לתלמוד; (ב) ספר הפסקים שמסביב לרי"ף. מלבדם הותיר אחריו קרוב לאלף תשובות בהלכה – ראה להלן – וכן קובץ פירושים 'תוספות הרא"ש' לתורה, שנדפס בקובץ 'הדר זקנים' (ליוורנו ת"ר), ואינו מעניין הספר הזה. תוספותיו נכתבו, ככל הנראה, עוד באשכנז – ככל הנראה כהכנה להגירתו לספרד – אך הושלמו ונחתמו בספרד. ספר 'פסקי הרא"ש' נכתב ככל הנראה בספרד, אולם אין בכך ודאות ואפשר כי גם הוא רק נחתם שם. על פי סמיכתו הרבה, למעשה קרוב למחלטת, של הרא"ש על ספרות התוספות הקלסית ועל ספרי הפוסקים האשכנזים, בשני הספרים אשר חיבר, מתבקש היה הדבר לכלול את פרשנות הרא"ש במסגרת הפרק הצרפתי-האשכנזי, ולא בפרק על ספרד. אולם מאחר שכמעט כל הידוע לנו על חייו ופועלו של הרא"ש נובעים מן התקופה הספרדית בחייו, ומאחר שתוספותיו לא נודעו כמעט כלל מתוך לספרד (עד למאה הי"ח) והשפעתם מצומצמת היתה לארץ זו לבדה, ומאחר שאין גם אפשרות להתעלם מן המשקע הספרדי – מועט, אולם מרחק – ביצירתו, ואשר על מידת השפעתו על הרא"ש נחלקו הרעות בין החוקרים (ראה להלן), נראה היה לי נכון יותר לקובעו כאן. בכך גם ניתן להבליט ביתר שאת את כיוון ההתפתחות הייחודי שנטע הרא"ש בין לומדי התלמוד בספרד, עד לגירוש.

למרות ההערכה האישית ההדדית העמוקה ששררה בין הרשב"א לבין הרא"ש¹²⁹ כל הימים, שמרו שני האישים, ותלמידיהם אחריהם, בקפידה, על מסורתיהם הנפרדות בכל עת שנוקקו להכרעת ההלכה למעשה. עם זאת, הבדל גדול היה בדבר זה ביניהם: דרך לימודו של הרשב"א מקובלת הייתה בידו מרבו הרמב"ן, אשר שילב בדיוניו מידה מרובה מאוד של דרך התוספות וסגנון לימודם, כמוסבר לעיל, ומסורת ספרד הקדומה נשתמרה בידו בעיקר בשלבי הכרעת ההלכה ופתרון ספיקותיה למעשה. סגנון משולב זה, שכבר היה חדור בעצמו נטייה למדנית צרפתית-תוספותית מובהקת, הוריש הרמב"ן לתלמידיו הגדולים, והוא הסגנון שנקטו בו הרשב"א ותלמידיו. הרא"ש, לעומתם, נקט כל ימיו במסורת הלימוד וההוראה כפי שהייתה רווחת במולדתו, וגם כבואו לספרד לא סר ממנה ולא ויתר בעניין זה כמלוא הנימה. בישיבתו נלמדה ספרות הפסיקה האשכנזית ומורשת

129 הערה מעניינת בעניין זה, ראה ט' פרשל, 'מקורו של סיפור המובא ב'דרשות על התורה' לרי"א אבן שועיב', סיני קי (חשנ"ב), עמ' קפט.

התוספות הקלסית, שאותה חתם וערך הרא"ש בעצמו לרוב מסכתות הש"ס, ואותה לימד — כשהיא חתומה וערוכה על ידו — בתבורת ישיבתו. יש להניח כי את תשתית מפעל 'תוספות הרא"ש' שלו, כפי שהוא מצוי בידינו כיום רובו ככולו, הכין הרא"ש עוד בהיותו באשכנז, כהכנה מרעית לקראת נסיעתו לספרד, ובבואו שמה הוסיף עיקרי דברים מתוך ספרות הפרשנות והפסיקה הספרדית הקלסית ובת הזמן, שאותה מצא בבואו שמה. שילובים אלו בתוספות הרא"ש אינם מרובים, וגם ביפסקי הרא"ש, שבהם שילב מספר רב יותר של תוספות אלו.¹³⁰ עדיין אין מספרן גדול. יתר על כן, בקרוב לאלף תשובותיו שבידינו, שבהן פסק הלכה למעשה במעשים שהיו, לא השתמש הרא"ש כלל בפסיקה הספרדית לדורותיה — למעט ספרי הרמב"ם והרי"ף שנחשבו מימי מהר"ם מרוטנבורג ואילך לפוסקים מרכזיים גם באשכנז, ושימשו כגשר איתן שאפשר את דרישה ההלכית בין הקהילות השונות בספרד — ולא ציטט מיומנותו כמעט כלל אפילו מדברי הרמב"ם והרשב"א. מסורת אשכנז 'נקייה' היא זו שנקט בה הרא"ש, ושילובה המועט יחסית של תורת חכמי ספרד בפסקיו ובתוספותיו, נועד להקל על קבלתם של ספריו אלו כספרי לימוד בלעדיים בישיבתו. ואכן, תוספות הרא"ש הפכו לחומר הלימודים הבלעדי בחוג ישיבתו ובקרב תלמידיו בטולדו, ובנו, יהודה, מיעץ באיגרתו ליהודי אשכנז המתכוונים לצאת לספרד, שלא להביא עמם קובצי תוספות, כאשר תוספות הרא"ש לכוון נלמדות בישיבה, ומתוכן ילמדו גם המהגרים הבאים. נמצא סיכומו של דבר, כי ההשפעה הצרפתית-האשכנזית על עולם לימוד התורה הספרדי — שהביאה בעקבותיה תנופת התפתחות יצירתית רחבת ממדים, ממחגת ובעלת קווים מקוריים וחשובים רבים משל עצמה — השפעה זו גדולה הייתה ועמוקה לאין ערוך מהשפעתו המועטה של סגנון הלימוד הספרדי הקלסי על מסורת צרפת-אשכנז, אשר שמרנותה וסגירותה מנעו בעדה מלקלוט השפעות חיצוניות, והחישו בכך את שקיעתה במשך המאה הי"ד, וביותר במאה הט"ו, שיצירתה הפרשנית לתלמוד מועטה ביותר.

השתקפותו של הרא"ש בספרד הביאה לחידוד עמדות וליצירת מחנות מופרדים ומוגדרים היטב, לא רק ביחס למסורת ההלכה אלא גם בשאלת הגישה הלימודית ודרך הלימוד בישיבה. באופן פרדוקסלי, דווקא הרמב"ם ותלמידיו המשיכו את שיטת בעלי התוספות הצרפתיים, שהדגישו את ה'חידוש' בדברי תורה, בדרך של פלפולי סברות על בסיס קושיות ותירוצים על כל רוחב התלמוד, כערך הלימודי הגבוה ביותר, ואף תרמו לעידון השיטה, להעמקתה ולהרחבתה. ואילו הרא"ש, לעומתם, אשכנזי היה, מקורב לחסידי אשכנז, ואת שיטת בעלי התוספות הצרפתיים אימץ לעצמו במגבלות הביקורת האשכנזית על שיטה זו. באופן זה נוצרו בספרד שני מחנות מרוחקים למדי, והדבר ניכר היטב בכך שאישי שני המחנות אינם מצטטים האחד ממחנה רעהו אלא לעתים רחוקות בלבד. שני המחנות המשיכו את קיומם בספרד זמן רב, ותולדותיהם כיוצא בהם לאורך כל המאה הט"ו. הרא"ש יסד את מערכת תוספותיו על תוספות ר"י הזקן, ועל קובצי התוספות

130 ראה ר' זעפרני, 'דרכי ההוראה של הרא"ש', עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל-אביב, תש"ס.

של הר"ש משאנץ,¹³¹ ובכך התעלם ביודעים מקובצי תוספות צרפתיים מאוחרים להם, בהם תוספותיהם של רבנו פרץ ושל ר' אליעזר מטוך. את תוספות שאנץ קיצר הרא"ש ועיבד, ועליהן הוסיף מעט משל אחרים ומחידושו הוא, וכן מן הקלסיקה הספרדית. לשונו קלה, בהירה ושוטפת, ויפה מאין כמוה לסיכום, והמניע הדידקטי ניכר באופן ברור מסגנון הדברים וממהלכם. לדברי פרופ' אורבך, 'ברור שתוספות הרא"ש אינן חיבור מקורי, ואף לא כמוכן המוגבל של המונח, מעין עבודותיהם של רבנו פרץ או ר' אליעזר מטוך ושאר עורכי התוספות. הוא לא הרכיב ולא עיבד קבצים שהיו לפניו, אלא העתיק את תוספות הר"י, הר"ש משאנץ או של ר' יהודה שירליאן, עד כמה שהיו בידיו, כמעט ללא שינוי, וכאן וכאן הוסיף דברים מתורת רבו המהר"ם'. זוהי הערכה קיצונית מדי, וממילא אין כלל בלא יוצא מן הכלל, וכבר ציין הוא עצמו כי תוספות הרא"ש למסכת בבא מציעא עשירות ומפותחות הרבה יותר מהתוספות הידועות למסכת זו, ומתוספותיו למסכתות אחרות, ומשוקע בהן מאמץ רב יותר. מכל מקום, בהניחו את תוספותיו אלו כחומר לימודים עיקרי בישיבתו סטה הרא"ש בשניים ממסורות לימודם של הרמב"ן ותלמידיו: במעטו ממשקלה היחסי של מסורת הלימוד הספרדית ובמסירתו את תוספות הר"ש משאנץ (בעיקר) כחומר לימודים חתום — כחלק בלתי נפרד מסדר הלימודים הבסיסי של הלומד וממתכנת לימודי החובה שלו — ולא כחומר תוספות חי ותוסס שעליו ניתן, ואף מתבקש לכתחילה, להוסיף ולרקוח עוד כמתכונתו וכמוהו, כדרך שנתפסו תוספות אלו על ידי הרמב"ן.

הרא"ש חכם אשכנזי היה, ולא צרפתי, וכרוב חכמי אשכנז נטה אף הוא אחרי חסידות אשכנז וערכיה, וכמותם רחש אף הוא הערכה עמוקה לבעלי התוספות הגדולים (כלבד) ולתורתם, ולא ראה בעין יפה את הלימוד הפעיל והיצירתי על פי דרך התוספות כשיטה היפה לרבים. כרוב חכמי האשכנזים היה גם הרא"ש, בעיקרו של דבר, בעל נטייה לפסק, והרמה הלמדנית הטהורה, רמת הפרשנות לשמה, שנייה בחשיבות הייתה לו, ככלי עזר יעיל לשכלול רמת הפסיקה. משתי בחינות אלו יש לראותו כממשיך דרכו של רבנו יונה, בעל האוריינטציה האשכנזית מבית מדרשם של חכמי איוורא ומייסד האסכולה החסידית בספרד, ובהחלט לא כממשיך דרך הרמב"ן.

מערכת תוספותיו לתלמוד, המקיפה (כיום) כעשרים מסכתות, שירתה באופן בלבדי את המחנה התורני האשכנזי המפותח בספרד לאורך כל המאה הי"ד. אך לא נודעה כלל בין האשכנזים שמחוץ למדינה. בהדפסתה הוחל רק במאה הי"ח, ולמעשה נדפס רוב חומר תוספותיו רק במאה העשרים, אך כיום כבשו תוספותיו אלה מקום חשוב בלימוד הישיבתי הרווח, משום לשונו המרווחת ותלותו בתוספות ר"י הזקן ובתוספות שאנץ. במחקר משמשים תוספותיו כאמצעי יעיל להכרת תוספות ר"י הזקן והר"ש משאנץ במתבתתם המקודית. השימוש הנפוץ בתוספות אלו הביא לריבוי המהדורות הנדפסות, בידי מהדירים שונים שביססו את עבודותיהם על כתבי-יד שונים זה מזה, הסתירו פעמים רבות את מקורותיהם ולא התחשבו האחד בעבודת האחר. בתוך כך נתברר כי קיימות מהדורות שונות

לתוספות אלו, מהן ארוכות יותר ומהן קצרות (או מקוצרות), חלקן בוודאי מעשה ידי הרא"ש עצמו.¹³² פחות נתפרסמו פירושי למשניות סדר זרעים (ומסכתות תמיד ומידות), אף שהם נדפסו ראשונים ליתר תוספותיו (פראג תפ"ה; אלטונה תצ"ה), והם מתייחסים בעיקרם לפירוש הר"ש משאנץ למשניות זרעים.¹³³ עיקר פרסומו של הרא"ש לדורות הוא בפעולתו כפוסק, והוא נמנה על ידי ר' יוסף קארו כאחד משלושת עמדי ההוראה בישראל, בפרט לאחר שנתפרסם ספר ה"שורים", לבנו ר' יעקב, המהווה למעשה סיכום ממין ומסוג של פסקי אביו הגדול.¹³⁴

גישתו האשכנזית החמורה ניכרת ביותר בפולמוסו הנסער עם ר' ישראל מטולדו, מגדולי התורה בעיר, בן למשפחת דיינים מקומית עתיקה, וחבר נכבד בבית דינו של הרא"ש בטולדו. השאלה שהתעוררה הייתה זו: האם ניתן לשלב שיקולי היגיון כלליים, הנקוטים במדע הלוגיקה – שהיה מפותח מאוד בחוגי המשכילים בספרד של המאה הי"ד – ולהשתמש בהם כהשלמה מועילה לכללי ההלכה במקום שהדבר מתבקש ואפשרי על פי טבע העניין הנידון. השאלה המידית נסבה על הגדרת המונח המשפטי 'הראוי ליורשה' שהיה קבוע בשטרי הנישואין המקומיים. על פי תקנות קדומות שהיו מקובלות בטולדו בטלה זכות הבעל לירשה אם מתה האישה בשנה הראשונה לנישואיהם בלי ולד של קיימא, ונקבע כי נכסים שהעמידה האישה לבעלה בגדונייתה יעברו לרשות מי שהוא 'ראוי ליורשה', היינו אביה או אחר ממשפחתו. המטרה הייתה להבטיח מתן נדוניה נאה לכלה על ידי אביה, שלא יחשוש שמא תיטול הנחלה ממשפחתו אל משפחת הבעל במקרה של מות מוקדם – ושכיח למדי בעת ההיא – של בתו. במקרה שהובא לדיון בפני הרא"ש, עקפה האישה את תנאי הנישואין בכך שציוותה נכסים אלה ישירות לבעלה, ועשתה במפורש ליורשה התוקף, היינו ל'ראוי ליורשה', ובוזה ביטלה לכאורה את תוקפה של תקנת טוליטולה שהוטלה בנישואין.¹³⁵ הרא"ש דחה את צוואת האישה בטענה שהיא סותרת את רוח התקנה, ומפני שהאישה התולה נתונה הייתה ממילא לשלטונו המוחלט של בעלה, אך בעיקר מפני שאין אפשרות לראות בבעלה אדם 'הראוי ליורשה', משום שמעיקר הדין אין הבעל יורש את אשתו, שהוא השיקול ההלכתי העיקרי הנותן תוקף לתקנת העיר טולדו. לעומתו הורה ר' ישראל כי המונח 'ראוי ליורשה' הוראתו בפי הברית היא כל אדם שמצד השכל ראוי ליורשה, אף על פי שמצד הדת מנוע הוא מירשה זו. כדי לחזק את

132 אוסף דוגמאות לפרשה זו ראה במבואותיהם של א' הורביץ, א"כ ליברמן ומ"ח דייטש, לכמה דפי גניזה מתוספות הרא"ש, העמק ב (חשמ"א-חשמ"ד), עמ' יז-מ.

133 ברפוסים הראשונים תושמטו דיבורים שאינם מתייחסים לפירוש הר"ש משאנץ. דבר זה תוקן ביחס למסכת פאה, במהדורה המלאה של הספר, על פי כתביד, ערוכה בידי א' פלדמן, יד לפאה, ירושלים תשכ"ז.

134 ראה לאהרונה, י"ד גלינסקי, 'ארבעה טורים והספרות ההלכתית של ספרד במאה ה'14', עבודת דוקטור, אוניברסיטת בראיילן, תשנ"ט, חלק א, עמ' 135-6.

134 פרשה זו תוארה במחקר כמה פעמים, מנקודות מבט שונות. חיבור מפורט ומדויק של האירועים בפרשה זו, תוך תיקון שגיאות רבות שנפלו בתיאודים קודמים, וקריאה מחדשת של המעשה כולו, ראה א' שויקה, 'הפולמוס על תקנת טולדו ופירשה', תרכ"ץ סח (תשנ"ט), עמ' 87-127, ושם צוינה ביבליוגרפיה מלאה.

טיעונו הביא ר' ישראל דוגמאות שונות לנוסחים רווחים, שעל פי הגיון הבריות ועל פי ההיגיון הלוגי הרווח משמעותם מוגדרת וברורה, אף על פי שמצד הדין הדתי אין תוקף למשמעות ההיא. אנשים מדברים לפי רציונל לוגי מוסכם, והוא הקובע תוקף משפטי לנאמר על ידם, ואין תוקף בהקשר זה למגבלה המוטלת על משמעות זו לפי הלך המחשבה הדתי.

הרא"ש רחה בתוקף טיעון זה, אשר העלה את חמתו ביותר, כי ראה בו פגיעה חמורה בקדושת ההלכה, באופייה הדתי המוחלט ובעקרונותיה הראשיים, פגיעה הנובעת מן השימוש החופשי בכללי מחשבה והיגיון פילוסופיים חילוניים, שהם יפים, מועילים ותקפים במסגרתם — ובכך הודה הרא"ש בפה מלא! — אך נעדר תוקף ומשמעות ביחס לעולמה הדתי של ההלכה, שכל מושגיה והליכות מחשבתה מוגדרים על ידי כלליה היא בלבד. בדברו קשות כנגד טיעון זה השתמש הרא"ש בביטויים חריפים במיוחד, ויצא חוצץ כנגד העירוב בין תחומי הקודש והחול, תוך דחיית כל מגע אפשרי בין טיעונים לוגיים, פילוסופיים ורציונליים, לבין שיקולים הלכתיים המכריעים, לדעתו, את ההלכה בכל מקום מתוך עצמם, ואינם מכירים בשום תוקף וסמכות שמחוצה להם. במקום אחר¹³⁵ הראיתי כי חכמי התורה הספרדים נהגו, מאז ותמיד, לשלב מונחים משפטיים המשקפים הלכי מחשבה בעלי תוקף לוגי-רציונלי כללי בשיקולי ההכרעה שלהם, ולא סברו כי הלך המחשבה המשפטי הדתי נחזק אך ורק מהיגיון פנימי 'מקצועי' וייחודי משלו, שאינו מכיר בתקפותה של מערכת היגיון אנושית נורמלית שמחוצה לו. גישה זו אופיינית לחכמי אשכנז לבדם, שלא מצאנום מעולם משלבים כן, אף כי לא טרחו מעולם לנסח זאת במילותיהם לפני הרא"ש, כי לא נודמנה להם, על פי דרכם, שעת כושר לעשות כן. מחלוקת קשה זו, שנמשכה שנים רבות, והביאה לערעור יחסי הידידות ששררו בין שני חכמי תורה אלו קודם לכן, מקורה בשתי תפיסות קוטביות של מהות ההלכה וסדריה, והיא השאירה רישום קבוע על המשך סדרי לימוד התורה בספרד, והביאה לפיצול המחנה התורני בספרד בין תלמידי אסכולת הרא"ש לבין אנשי אסכולת ר' ישראל, שיש לראות בהם ממשיכי אסכולת תלמידי הרמב"ן, פיצול שנמשך עד לדוד גירוש ספרד, כמבואר בדברינו לעיל.

ספר 'פסקי הרא"ש' שהזכרתי לעיל, נועד מעיקרו ללוות את הלימוד השיטתי בספר הרי"ף, לימוד חלופי, שהיה רווח בקרב חוגים רחבים בספרד — ובמידה ידועה גם באשכנז — מקדמת דנא. מבחינה זו מהווה הספר מקבילה ספרותית לתוספות הרא"ש, שנועדו ללוות את הלימוד השיטתי, הקלסי, בסוגיות התלמוד עצמו. מגמתו העיקרית של הספר היא להצמיד את מבחר השיטות העיקריות של בעלי התוספות הגדולים לצד שיטת הרי"ף, ולהגשים בכך את הוראתו העקרונית של המהר"ם מרוטנבורג, שלפיה הלכה כרי"ף וכרמב"ם בכל מקום שאין בעלי התוספות חולקים עליהם, שאז תהא הלכה כבעלי התוספות. מחלוקות ישירות בין הרי"ף והרמב"ם לבעלי התוספות אינן דבר שבשגרה, אף כי הן מצויות למדי. שהרי עיקר חידושיהם של בעלי התוספות נוגעים בפרטי הלכה המסתעפים ממגוון האפשרויות

135 תא"ש מע, הלכה, פרק ד. הפיצול נמשך עד לדוד הגירוש; ראה מאמרי 'לידיעת מצב לימוד התורה בספרד במאה ה-15', דוד גירוש ספרד, בעריכת י"ט עסיס ו' קפלן, ירושלים תשנ"ט.

הפרשניות המוצעות על ידי בעלי התוספות לסוגיא, וביחס לאלה אין ללמוד בדרך כלל על עמדת הרי"ף, שאינו נוהג להתייחס להסתעפויות צדדיות אלא לעתים רחוקות בלבד.¹³⁶ נמצא כי הצמדת שיטותיהם של בעלי התוספות, יותר משהיא משמשת להצגת מחלוקת עם הרי"ף משמשת היא להעשרת תוכנו, ומחייבת את הרא"ש לצמצם את משאו ומתנו באופן שיהיה ברור ללומדי הרי"ף, שאינם שמים מעיינם בלימוד מפורט של הסוגיא על 'תוספות הרא"ש' המוצעים לה. הספר נחל הצלחה מידית, ובמשך הזמן החליף הלימוד בו את הלימוד ברי"ף עצמו, ותפס את מקומו לגמרי. עד כמה נפוץ היה הלימוד ב'פסקי הרא"ש' כלימוד חלופי ללימוד הרי"ף, אפשר להסיק מן העובדה המאלפת כי כבר באמצע המאה הי"ד נפוצים היו בכתבי-היד טפסים של 'פסקי הרא"ש' שלצדם הועתק פירוש רש"י, כשהוא מותאם למצב הסוגיא בספר הפסקים, ממש כדרך שקודם לכן נפרצו בספרד ובאשכנז טפסים של ספר הרי"ף שלצדם העתקות מותאמות מתוך פירוש רש"י, כמצוי בידינו במהדורות הדפוס של הרי"ף.¹³⁷ עובדה היא כי 'פסקי הרא"ש' נדפסו לצד מסכתות התלמוד החל ממהדורות הדפוס הראשונות, בעוד שהרי"ף נלווה למסכתות הדפוס החל באמצע המאה הי"ט. כך יכול היה ספר הפסקים לשרת באופן מועיל ביותר גם את לומדי הרי"ף וגם את לומדי הסוגיא במקורה ובמלואה — על 'תוספות הרא"ש' אשר לצדה — אשר ביקשו להכיר גם את עמדת הרי"ף ודיוניו בסוגיא, שלא נכללו, כמובן, בקובצי תוספות הרא"ש. ואכן, גם כיום, לאחר שנתפרסמו תוספותיו המלאות לתלמוד במהדורות טובות, לא פגה חשיבותו של ספר 'פסקי הרא"ש', ושני ספריו אלו של הרא"ש משמשים את ציבור לומדי התורה בישיבות כווג ספרותי המשלים האחד את חברו בהרמוניה לימודית שלמה ואחידה.

סמכותו הגדולה של הרא"ש, מודעותו לסמכות זו, והשימוש המתמיד בה, עולים היטב מן העיון בקרוב לאלף תשובותיו שבידינו.¹³⁸ אישיותו הגדולה, איתנותה ותוקפה של מסורת אשכנז הקדומה שהוא היה מייצגה הגדול, מעמדו הציבורי האיתן בקהילתו ובחצר המלך, הגיבוי שהעניק לו הרשב"א, וכוחו הגדול והולך של המחנה האשכנזי הגדול, החי והפעיל, בעת ההיא בספרד, כל אלו חברו יחדיו

136 בענין זה קיימת אי הבנה. החוקרים נחלקו בעניין עמדתו של הרא"ש ביחס לספר י"ד החזקה של הרמב"ם: מהם הסבורים שהרא"ש התנגד להסתרת המקורות שנקט בה הרמב"ם אך לא לתכניו ההלכתיים עצמם, ומהם סבורים כי התנגד להכרעותיו ההלכתיות. בעניין זה הרחיב את הדיבור מ' ושופטקי — M. Washofsky, 'R. Ascher b. Yechiel and the Mishneh-Torah', *Approaches to Medieval Judaism* 3 (1988), pp. 146-157 — הנקט כדעה השנייה, אך כל הראיות שהביא להדגמת עמדתו, נוגעות למקומות שבהם עומד פסקו של הרמב"ם בניגוד לדעת בעלי התוספות הצרפתיים.

137 ראה מאמרי 'רש"י-רי"ף ורש"י-רא"ש', רש"י: עיונים ביצירתו, בעריכת י" שטיינפלד, רמת-גן תשנ"ג, עמ' 209-220.

138 תולדותיו של קובץ תשובות חשוב זה, אופן הרכבתו ועריכתו וסדר חשיפת חלקיו, בדפוס ובכתבי היד, מהווים פרשה סבוכה ומרתקת בתולדות הספר העברי — על כך ראה מבראו של המהדיר למהדורתו המלאה, הביקורתית והמוערת: י"ש יורלוב, שו"ת הרא"ש, ירושלים תשנ"ד, עמ' 9-13, ושם ביבליוגרפיה נוספת. תשובות נוספות אותרו לאחר הדפסת הספר: ש' טולידאנו, כמה תשובות חדשות של הרא"ש, קבץ על יד יב (תשנ"ד), עמ' 163-169.